

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet

Utkast till lagrådsremiss Skärpta krav i sfi

Er beteckning: U2024/00641.

Länsstyrelsen Värmland (fortsättningsvis Länsstyrelsen) avger härmed yttrande om utkast till lagrådsremiss *Skärpta krav i sfi*. Länsstyrelsens synpunkter avser förslagen i avsnitt 6.4 och avsnitt 8 i utkastet till lagrådsremiss.

Ställningstagande

Länsstyrelsen avstyrker förslagen i avsnitt 6.4 och avsnitt 8 i utkastet till lagrådsremiss.

Bakgrund till ställningstagandet

Länsstyrelsen har sedan 2020 varit projektägare till två projekt som medfinansieras av Europeiska unionen; Yrkesväg Värmland och Yrkesväg, som syftar till att utveckla och målgruppsanpassa sfi i Komvux. Yrkesvägs utbildningsmodell omfattar tre utbildningsspår som utgår från elevernas förutsättningar och tidigare skolbakgrund. Modellen syftar till att gå från läromedelsbaserat till erfarenhetsbaserat lärande med målet arbete och egen försörjning. Undervisningen bedrivs på heltid och i varje utbildningsspår integreras sfi med andra samhälls- och arbetslivsintegrerade insatser utifrån ett holistiskt och salutogent perspektiv, samt med arbetsplatsförlagt lärande och språkträning.

I projektet Yrkesväg som pågår från november 2022 till och med juni 2026 deltar 14 kommuner från Dalarna, Dalsland och Värmland. Bakgrunden till Länsstyrelsens avstyrkande av förslagen i utkastet till lagrådsremiss bygger på god kännedom utifrån de erfarenheter som gjorts både i Yrkesväg Värmland och i Yrkesväg.

Skäl till ställningstagandet

Länsstyrelsen anser att regeringens antagande att en begränsning av individens rätt till sfi gör att elever i sfi får en utbildning med

stärkt kvalitet, att utbildningen blir mer effektiv, att elever i lägre grad avbryter utbildningen och att detta bidrar till större möjligheter till integration och minskar risken för utanförskap, är problematisk. KLIVA-utredningens betänkande byggde på en idé om att ett antal förslag, bedömningar och rekommendationer skulle bilda en helhet med målet om stärkt kvalitet och likvärdighet i komvux för elever med svenska som andraspråk. Utöver att de bildar en helhet förutsätter de också varandra vilket inte utkastet till lagrådsremiss tar hänsyn till.

Länsstyrelsen anser att en tidsbegränsning av sfi inskränker både på individens rätt till svenska språket och till utbildning. Språklagen 14 § fastslår individens rätt till svenska språket och det allmännas ansvar för att individen ges tillgång till språket. *Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska.* I skollagen 20 kap. 11 § står att *alla som har uppnått en viss ålder har rätt att delta i komvux på grundläggande nivå, om de är bosatta i landet, saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.*

En tidsbegränsning av sfi inskränker också på vuxenutbildningens läroplan som säger att *Vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån elevens behov och förutsättningar.*”

I Skolverkets rapport 2024:3 Studieavbrott och genomströmning i sfi redovisas resultatet från en kartläggning av studieavbrott och en analys av genomströmningen i komvux i sfi. Rapporten lyfter flera relevanta områden kopplat till lagrådsremissen och visar på att det finns ojämlika förutsättningar att klara sfi på angiven tid. Rapporten konstaterar att elevernas tidigare skolerfarenheter, den studieväg som eleverna börjar sin utbildning på och elevernas ålder i hög grad påverkar hur många undervisningstimmar eleverna behöver för att klara sina kurser.

En särskilt utsatt grupp som kan komma att drabbas negativt av en tidsbegränsad sfi är elever med ohälsa, trauma och funktionsnedsättning. Skolverket skriver i sin rapport ”Studieavbrott och genomströmning i sfi” att ohälsa kan vara en anledning till låg

progression inom sfi och personal som intervjuats vittnar om att det finns behov av utredningar för att klargöra orsaken till låg progression. Arbetsförmedlingen skriver i sin återrapportering (Af-2022/0114 1951) att det finns stora skillnader i andelen individer med funktionshinderkod bland inrikes födda och utomeuropeiskt födda. Detta visar på att det finns underregistrering av funktionsnedsättning bland utomeuropeiskt födda som därmed inte får de anpassningar och det stöd de behöver och har rätt till. Länsstyrelsen ställer sig kritisk till att sjukdom, funktionsnedsättning eller tid för utredning av till exempel funktionsnedsättning inte tas upp som överhoppningsbar tid i lagrådsremissen och att konventionen för personer med funktionsnedsättning inte särskilt beaktas.

Att utläsa ur remissen är ingen hänsyn tagen till grundläggande läs- och skrivinlärning för elever som inte är funktionellt litterata. Undervisningen avseende grundläggande läs- och skrivinlärning knyts inte till någon av kurserna A-D, utan utgör en egen del som kombineras med dessa kurser. Att hinna bli funktionellt litterat och klara kurs D på till exempel studieväg 1 inom tre år är ett svårnått mål för denna grupp och kommer i högre grad drabba kvinnor då de generellt har kortare utbildningsbakgrund än män.

Förutom att kvinnor generellt har kortare utbildningsbakgrund än män så missgynnas kvinnor särskilt även utifrån att föräldraledighet inte enligt lagrådsremissen räknas som överhoppningsbar tid. Kvinnor tar ut majoriteten av föräldradagarna vid föräldraledighet och i Skolverkets rapport "Studieavbrott och genomströmning i sfi" står också att utöver föräldraledighet så avbryter kvinnor även sfi med anledning av graviditet och vård av barn. Länsstyrelsen anser därför att förslaget riskerar att bidra till ökad ojämställdhet då kvinnor inte får likvärdig tillgång till utbildning. Det går också emot det uttalade utvecklingsområde inom uppdraget att upprätta en myndighetsgemensam plan för att öka utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen är huvudsakligt ansvarig för nyanländas etablering de första två åren genom etableringsprogrammet. Målet är att så snabbt som möjligt lära sig svenska, hitta ett jobb och klara sin försörjning. Ett exempel är insatsen etableringsjobb som syftar till att nyanlända i etableringsprogrammet så snabbt som möjligt ska nå egen försörjning. Arbetsförmedlingen kan enligt förordningen (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare 12 §

bedöma att det är arbetsmarknadspolitiskt motiverat att en nyanländ i stället för sfi ska delta i andra insatser inom etableringsprogrammet. Arbetsförmedlingen skulle i och med förslaget behöva få ett tydligt samordningsuppdrag tillsammans med komvux. Länsstyrelsen anser inte att arbete och egen försörjning ska kunna stå i vägen för möjligheten att kunna fullfölja sfi vid ett senare tillfälle. Ambitionen om ett livslångt lärande till följd av en föränderlig arbetsmarknad som kan ställa olika krav riskerar att försvåras för målgruppen.

En tidsbegränsad sfi kan också inskränka på vuxenutbildningens uppdrag att förmedla kunskaper och stödja eleverna så att de kan arbeta och verka i samhället. Lagrådsremissen har fokus på att alla elever ska klara kurs D och tar inte någon särskild hänsyn till utbildningens omfattning eller innehåll. Länsstyrelsen menar att omfattningen av sfi bör utökas i enlighet med KLIVA-utredningens förslag, samt att utbildningens innehåll bör fokusera mer på att utveckla ett funktionellt språk, samt på övriga kunskaper som behövs för att kunna arbeta och verka i samhället.

Vuxenutbildningen arbetar redan idag med individuella studieplaner som innehåller planerad omfattning och utbildningsmål med studierna.

Avseende avsnitt 8 i utkastet till lagrådsremiss avstyrker länsstyrelsen förslaget utifrån ovan nämnda skäl, samt på grund av alltför kort planeringstid för kommunerna att hantera omställningarna.

Sammanfattningsvis så instämmer Länsstyrelsen i Regeringens bedömning om att ”det vore förödande att alltför tidigt stoppa någon som kan tillgodogöra sig utbildningen i sfi och med kunskaper i det svenska språket bli självförsörjande och integrerade i samhället”. Enligt Länsstyrelsens erfarenhet så är det inte tiden utan omfattningen och innehållet i sfi, med ett erfarenhetsbaserat lärande och målet arbete och egen försörjning (funktionellt språk), som bidrar till elevers motivation, progression, integration och självförsörjning.

I detta ärende har Landshövding Georg Andrén beslutat. Integrationsutvecklare och projektkoordinator Josefina Rydén och projektkoordinator Marie Andersson har varit föredragande. I handläggningen har också jurist Göran Wirdéus, enhetschef Beatrice

Högå, avdelningschef Tomas Sahlström och länsråd Emma Spak deltagit.